

CHKO a BR Bílé Karpaty

rok vyhlášení: 1980

rozloha: 715 km²

sídlo správy: Luhačovice

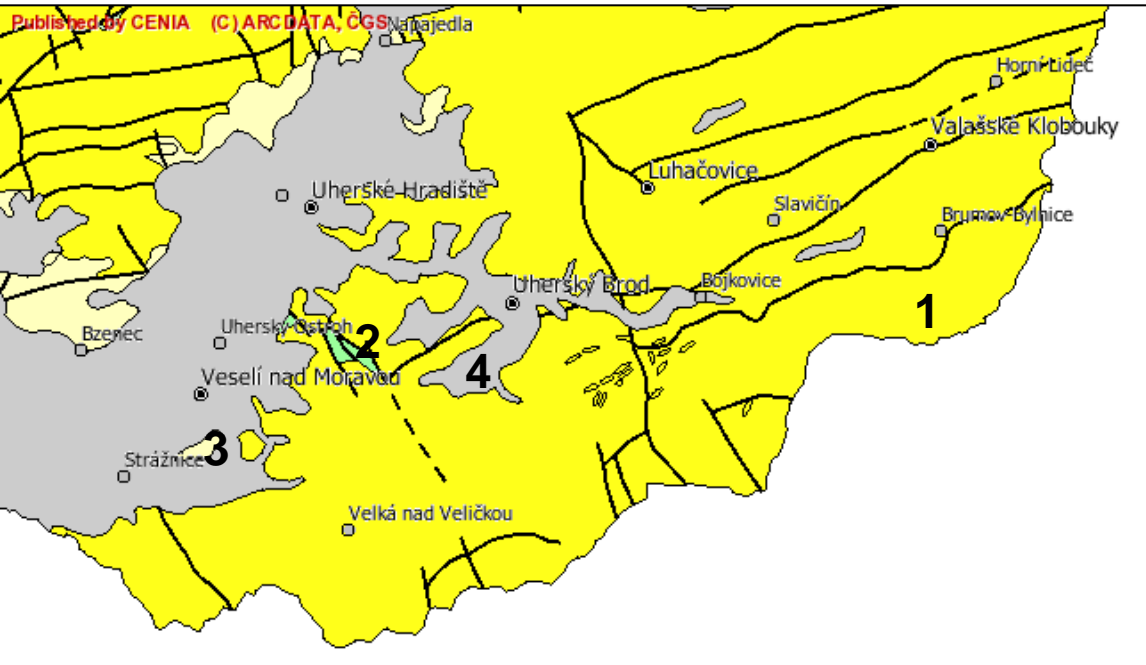
oficiální web: <http://www.bilekarpaty.cz>

<http://www.ochranaprirody.cz>

CHKO Bílé Karpaty

Geologie

- 1 – třetihorní horniny alpínsky zvrásněné (pískovce, břidlice)
- 2 – druhohorní horniny alpínsky zvrásněné (pískovce, břidlice)
- 3 – třetihorní písky a jíly
- 4 – kvartérní sedimenty

CHKO Bílé Karpaty

Geologie

Vývoj v hrubých rysech podobný Beskydům: **flyšové Vnější Západní Karpaty**, alpínsky vyvrásněné koncem druhohor a ve třetihorách. Téměř výhradně je zastoupena magurská skupina příkrovů.

Biologicky významným rozdílem proti Beskydům je velká převaha **vápniých sedimentů** (především **bělokarpatská jednotka** magurské skupiny).

Na JZ, mezi Sudoměřicemi a Strážnicí, zasahuje CHKO do **Dolnomoravského úvalu**, který je už součástí **Vídeňské pánve**. V podloží se zde vyskytují asi 2 km mocná souvrství **panonských a sarmatských neogenních sedimentů** (jíly, písky), překrytá kvarténními sedimenty řeky Moravy.

CHKO Bílé Karpaty

Geologie

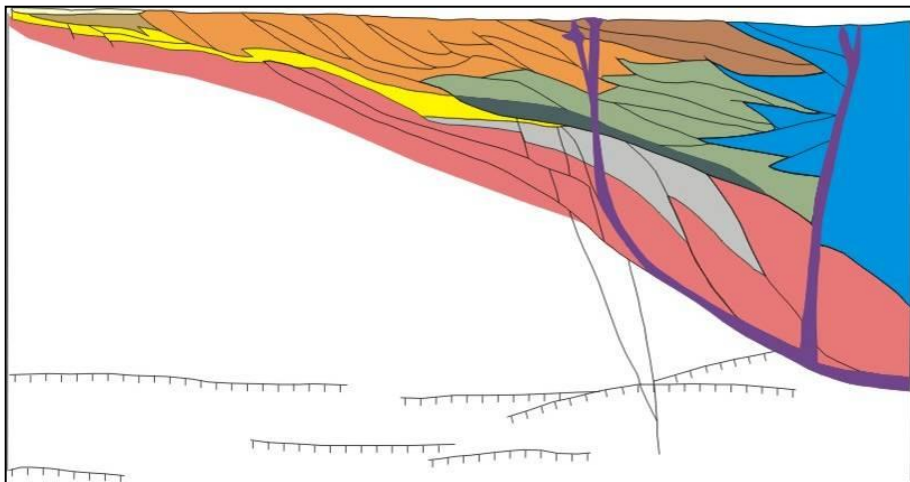
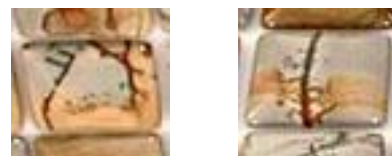
Podél nezdenického zlomu došlo ve třetihorách v okolí Bojkovic, Bánova, Komně, Nezdenic a Starého Hrozenkova k **intruzi neovulkanitů** (trachyandezitů a čedičů) do sedimentů magurského flyše. Na tyto intruze jsou v lomu Bučník u Komně vázány četné minerály (popsán výskyt 51 nerostů).

CHKO Bílé Karpaty

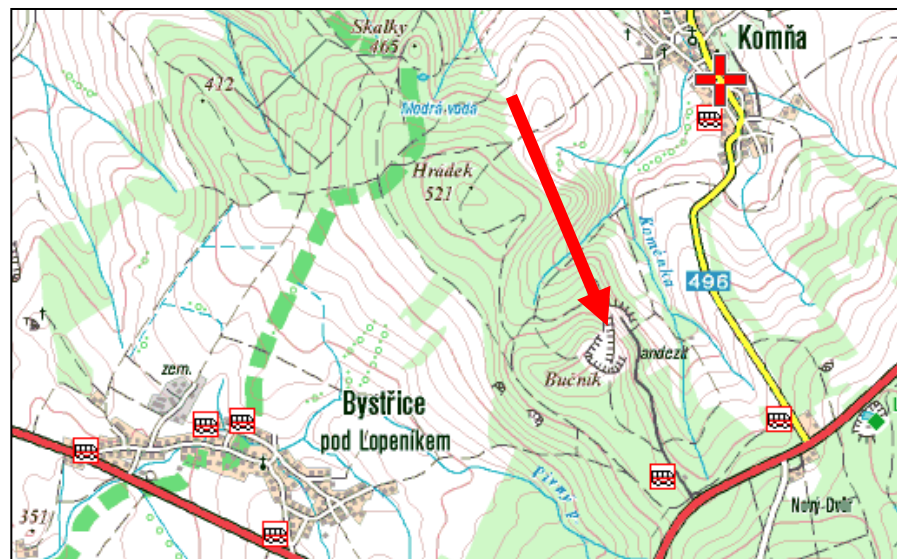
Geologie

Andezitový lom Bučník u Komňe

Na kontaktu žhavého magmatu a jemnozrnných sedimentů vznikly mj. **porcelanity** – tvrdé, ale křehké metamorfované horniny s lasturnatým lomem, používané ve šperkařství.

<http://www.geoinformatics.upol.cz>

CHKO Bílé Karpaty

Geomorfologie

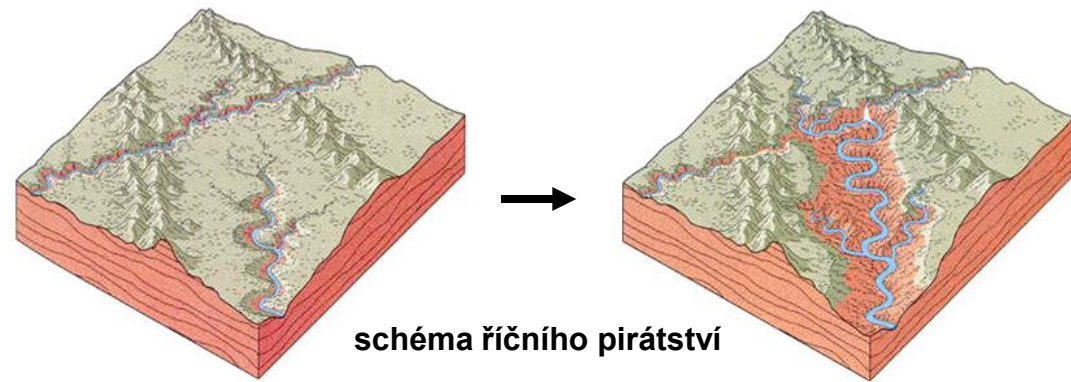
CHKO leží ve třech geomorfologických celcích, náležejícím ke dvěma geomorfologickým provinciím: převažuje celek **Bílé Karpaty**, na severovýchodě leží **Vizovická vrchovina** (oboje **Karpatská provincie**), na jihozápad CHKO pak zasahuje **Dolnomoravský úval** (provincie **Panonská pánev**).

Reliéf je tak jako jinde na flyši ovlivněn častým **střídáním různě odolných hornin**: výrazné vyvýšeniny (hlavní hřbet s **Velkou Javořinou (970 m)** a **Velkým Lopeníkem (911 m)**) jsou vázány na odolnější pískovce, zatímco na málo odolných jílovitých sedimentech se vytváří měkký reliéf s mírnými svahy a měkce modelovanými hřbety.

Charakteristickým jevem na jílovitých substrátech jsou **sesuvy**.

CHKO Bílé Karpaty

Vodstvo

Celé území CHKO leží v **povodí Dunaje**, je však rozděleno na **dílčí povodí Moravy a Váhu**. Většina vod je odváděna na západ přítoky Moravy (např. Velička a Olšava), několik toků stékajících z východních svahů hlavního hřbetu však odvádí vodu do Váhu.

Zvláštním případem je **Vlára**, jež zpětnou erozí prorazila hlavní hřbet Bílých Karpat a odvádí vodu do Váhu z rozsáhlého povodí západně hlavního hřbetu. Jde o příklad **říčního pirátství**.

Na nezdenický zlom jsou vázány **vývěry minerálních vod** v linii Březová - Suchá Loz - Nezdenice - Luhačovice - Biskupice. Nejskvělejším příkladem tohoto jevu jsou **lázně Luhačovice**, s 10 zřídly studené alkalické kyselky a jedním pramenem sirovodíkové vody.

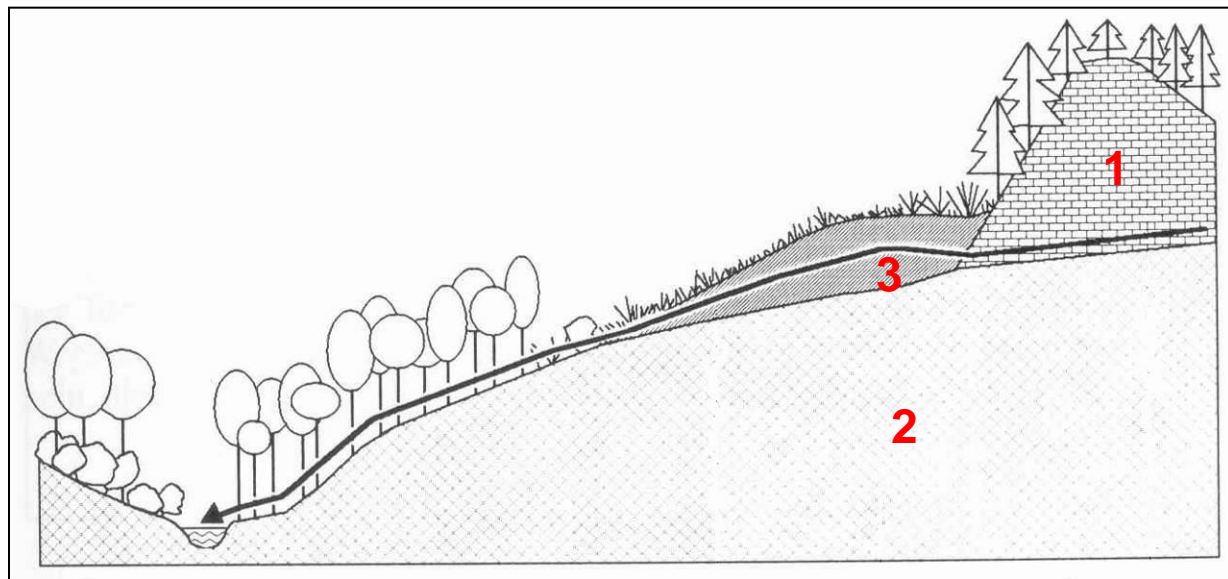

CHKO Bílé Karpaty

Vodstvo

Význačným fenoménem jsou **karpatská pěnovcová prameniště**, na která jsou vázána společenstva vápničných slatinišť a další mokřadní společenstva.

Hojný výskyt pramenišť je podmíněn střídáním nepropustných jílovců a propustných pískovců nebo slepenců v souvrstvích karpatského flyše. Jednotlivé pramenné vývěry odpovídají polohám, kde báze vodonosných lavic pískovců vycházejí na zemských povrch. Přitom dochází k **vysrážení ve vodě rozpuštěného hydrogenuhličitanu vápenatého v pěnovec** – pevný uhličitan vápenatý.

1 – propustný vodonosný pískovec

2 – nepropustný jílovec

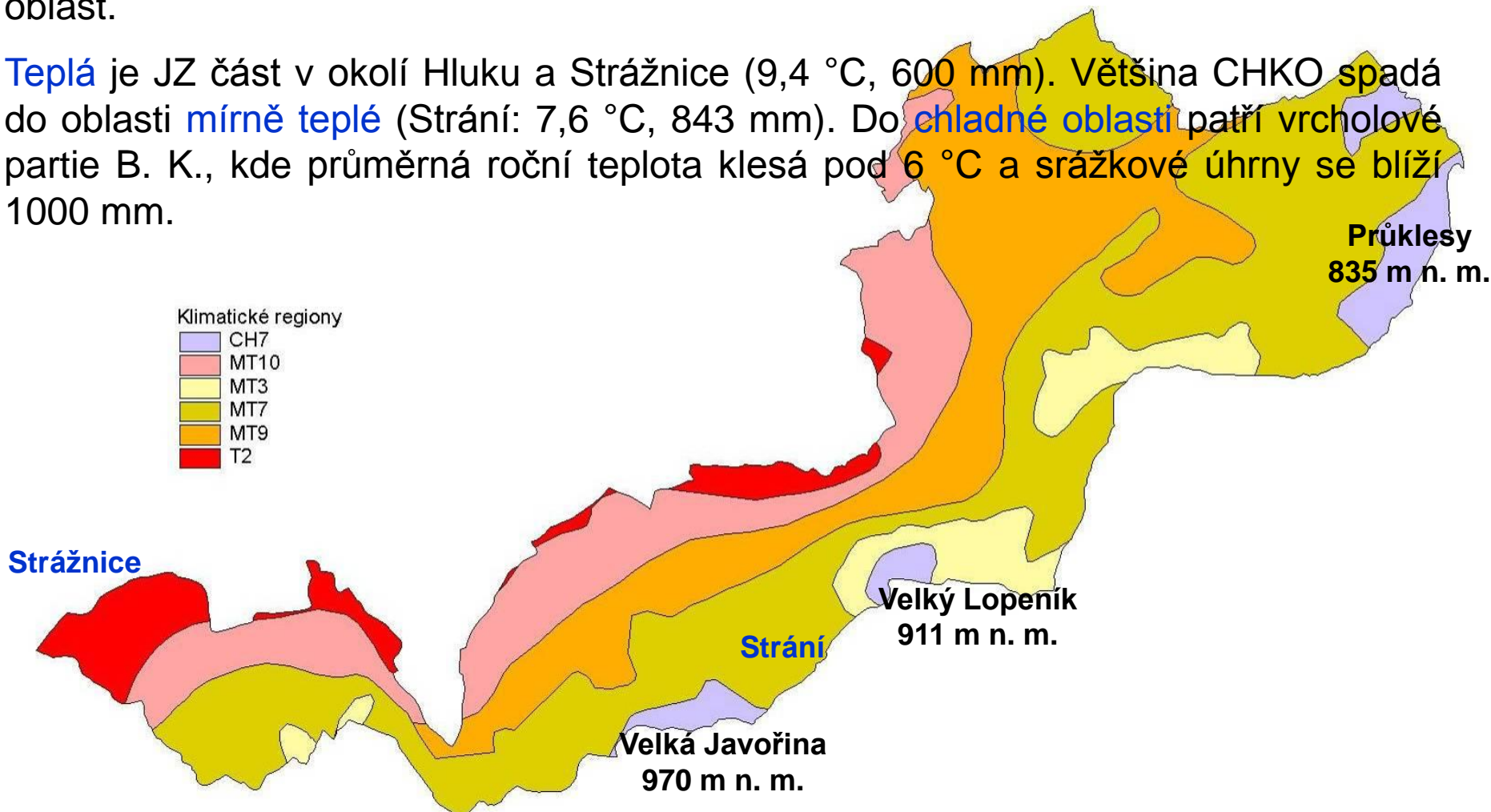
3 – pěnovcová kupa tvořená uhličitanem vápenatým vysráženým z pramenité vody

CHKO Bílé Karpaty

Klima

Napříč CHKO probíhá **strmý klimatický gradient** od teplé po chladnou klimatickou oblast.

Teplá je JZ část v okolí Hluku a Strážnice (9,4 °C, 600 mm). Většina CHKO spadá do oblasti **mírně teplé** (Strání: 7,6 °C, 843 mm). Do **chladné oblasti** patří vrcholové partie B. K., kde průměrná roční teplota klesá pod 6 °C a srážkové úhrny se blíží 1000 mm.

CHKO Bílé Karpaty

Klima

Oproti v ČR převládajícím severozápadním větrům jsou vrcholky Bílých Karpat charakterizovány **převahou větrů od severovýchodu**. V podhůří Bílých Karpat se výrazně **zesiluje jižní složka proudění**.

Při jihovýchodním a jižním proudění se zejména v Hlucké pahorkatině může projevit sestupné proudění v podobě **teplých suchých padavých větrů (föhnů)**. Ty způsobují vysušování a silnou **eolickou erozi** (odnos jemných částí půdy a hornin a jejich ukládání v podobě závějí až několik dm vysokých).

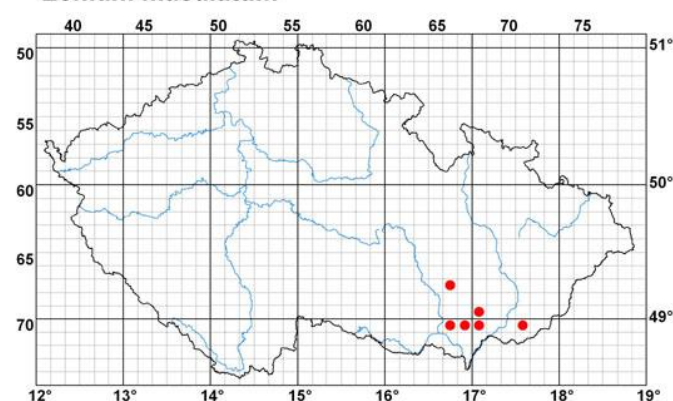
CHKO Bílé Karpaty

Vegetace a flóra

Kavylové stepní trávníky

Dříve typické pro teplé pahorkatiny v předhůří BK, dodnes se zachovaly v ubohých fragmentech (PR Kobylí hlava, PP Miliovy louky). Význačnými druhy jsou kavyl tenkolistý (*Stipa tirsa*), ostřice nízká (*Carex humilis*), vousatka prstnatá (*Botriochloa ischaemum*), hlaváček jarní (*Adonis vernalis*), hadinec červený (*Echium maculatum*) nebo koniklec velkokvětý (*Pulsatilla grandis*).

Echium maculatum

Adonis vernalis

Pulsatilla grandis

Echium maculatum

Stipa tirsa

CHKO Bílé Karpaty

Vegetace a flóra

Ostatní xerothermní trávníky

Na více lokalitách v teplé JV části BK se vyskytují suché trávníky bez výše uvedených význačných stepních druhů, ale s dominancí **sveřepu vzpřímeného** (*Bromus erectus*), **válečky prapořité** (*Brachypodium pinnatum*) nebo **kostřavy žlábkaté** (*Festuca rupicola*) a s řadou náročných teplomilných druhů, např. s **omanem mečolistým** (*Inula ensifolia*), **lnem tenkolistým** (*Linum tenuifolium*), **hlaváčem bledožlutým** (*Scabiosa ochroleuca*) nebo **bílojetelem německým** (*Dorycnium germanicum*). K nejvýznamnějším lokalitám suchých trávníků patří **NPR Zahrady pod Hájem**, **NPR Čertoryje** nebo **PP Žerotín**.

Inula ensifolia

Linum tenuifolium

Scabiosa ochroleuca

CHKO Bílé Karpaty

Vegetace a flóra

květnaté bělokarpatské louky

Druhově extrémně bohatá společenstva (až 109 druhů na 16 m²) tradičně obhospodařovaná jako jednosečné louky. Mísí se v nich luční druhy, druhy suchých trávníků (*válečka prapořitá* – *Brachypodium pinnatum*, *ostřice horská* – *Carex montana*, *violka srstnatá* – *Viola hirta*), lesních lemů (*kakost krvavý* – *Geranium sanguineum*, *smldník jelení* – *Peucedanum cervaria*, *kosatec pestrý* – *Iris variegata*) i vlhkých luk (*bezkolenec rákosovitý* – *Molinia arundinacea*, *krvavec toten* – *Sanguisorba officinalis*).

Vyskytuje se v nich i řada konkurenčně slabých reliktních předintenzivního zemědělství (orchideje, hořce, druhy bezkolencových luk) i fytogeograficky významných prvků: *všivec statný* (*Pedicularis exaltata*) – nejbliž na Z Ukrajině a v Rumunsku, *hořec bezlodyžný* (*Gentiana acaulis*) – nejbliž v rakouských Alpách, *starček dlouholistý moravský* (*Tephroseria longifolia* subsp. *moravica*) – endemit Západních Karpat.

Trifolium rubens

Iris graminea

Ophrys holosericea

CHKO Bílé Karpaty

Vegetace a flóra

květnaté bělokarpatské louky

Druhově nejbohatší bazofilní a teplomilné porosty řazené k asociaci *Brachypodio-Molinietum* se vyskytují v JZ části BK (zejména NPR Čertoryje, PP Machová, NPP Búrová). Směrem na sever ubývají termofyty a přibývají acidofilní druhy, vyvíjí se vegetace asociace *Anthoxantho-Agrostietum*.

Trifolium rubens

Iris graminea

Ophrys holosericea

Pedicularis exaltata

Gentiana acaulis

Anacamptis pyramidalis

Tephrosieris longifolia

CHKO Bílé Karpaty

Vegetace a flóra

Vegetace prameništ'

Na lučních prameništích se vyvíjí velmi charakteristická vegetace, zejména pokud zde dochází ke srážení pěnovce. Potom vznikají **drobná vápnitá slatiniště** s dominancí **suchopýrů** (*Eriophorum angustifolium*, *E. latifolium*) a nízkých **ostřic** (*Carex flava*, *C. distans*). Z dalších význačných druhů se zde vyskytují **skřípinka smáčknutá** (*Blysmus compressus*), **bařička bahenní** (*Triglochin palustris*), **pětiprstka hustokvětá** (*Gymnadenia densiflora*), **tolije bahenní** (*Parnassia palustris*), ojediněle i **hlízovec Loeselův** (*Liparis loeselii* – jediná recentní lokalita na Moravě) nebo **ostřice slatinná** (*Carex lepidocarpa*). V tůňkách vytváří porosty **parožnatky**, např. *Chara vulgaris*).

Na **živinami bohatších stanovištích** (např. na vysychavých prameništích) se vyvíjí **vegetace pcháčových luk** nebo **zárosty sítiny sivé** (*Juncus inflexus*) a **máty dlouholisté** (*Mentha longifolia*).

K významným lokalitám patří **PP Hrnčárky**, **PP Machová** nebo **PP Hrubý Mechnáč**.

foto © Pet'a Hájková

hlízovec Loeselův

CHKO Bílé Karpaty

Vegetace a flóra

Plevelová společenstva

Kulturní reliktnost Bílých Karpat se projevuje i v ojedinělé zachovalosti vegetace polních plevelů, která na některých lokalitách připomíná období před socialistickou intenzifikací. Zejména drobná soukromá políčka obdělávaná drobnou mechanizací a bez chemizace jsou refugiem plevelných druhů, které byly v minulosti plošně rozšířeny a do současnosti téměř vymizely. Na teplém JZ, zejména v okolí Velké nad Veličkou, lze nalézt velevzácné teplomilné plevele **hrachor pačočkový** (*Lathyrus aphaca*), **svízel trojrohý** (*Galium tricornutum*), **rozrazil matný** (*Veronica opaca*) nebo **tořici rolní** (*Torilis arvensis*). Na vlhkých úhorech se zde vyskytuje **sítina kulatoplodá** (*Juncus sphaerocarpus*) nebo **kyprej yzopolistý** (*Lythrum hyssopifolium*). V oblasti Kopanic dosud rostou **silenska galská** (*Silene gallica*) nebo **sveřep stoklasa** (*Bromus secalinus*).

CHKO Bílé Karpaty

Vegetace a flóra

Lesy

Podobně jako louky, i bělokarpatské lesy patří na české poměry k poměrně dobře zachovaným. Vzhledem ke silnému klimatickému gradientu se zde nachází katéna přirozených lesních společenstev od **lesostepních šipákových doubrav** v PP Žerotín u Radějova (**dub šipák, dřín obecný, kalina tušalaj, bělozářka větevnatá, plamének přímý**), přes **subxerofilní doubravy a dubohabřiny s mírně teplomilnými prvky** (**klokoč zpeřený, prvosenka jarní, hrachor černý, kostřava různolistá, medovník meduňkolistý**), **humózní karpatské dubohabřiny a bučiny** (**ostřice chlupatá, áron východní, zapalice žluťuchovitá, hvězdnatec čemeřicový, vstavač bledý**), po **horské bučiny a suťové lesy** pod vrcholem Velké Javořiny a Velkého Lopeníku (**javor klen, sněžěnka podsněžník, měsíčnice vytrvalá, mléčivec alpský, zvonek širolistý**), v nichž přirozeně chybí jedle i smrk.

CHKO Bílé Karpaty

Vegetace a flóra

Lesy

I v lesích a lesních lemech se vyskytují **význačné exklávní prvky** jako alpsko-karpatská **razilka smrdutá** (*Aposeris foetida*) nebo submediteránní **mochna malokvětá** (*Potentilla micrantha*) a řepíček řepíkovitý (*Aremonia agrimonoides*). Vzhledem k převaze bazických substrátů se v BK jen vzácně vyskytují acidofilní lesní společenstva.

Aremonia agrimonoides

Potentilla micrantha

Aposeris foetida

CHKO Bílé Karpaty

Vegetace a flóra

Mykoflóra

Bohatá luční mykoflóra, málo poškozená jinak fatálním hnojením průmyslovými hnojivy. Např. voskovka *Hygrocybe punicea*, závojenky (*Entoloma*) nebo hlíva máčková (*Pleurotus eryngii*).

V lesích teplomilné druhy hřibů: satan (*Boletus satanas*), h. Fechtnerův (*B. fechtneri*), h. medotrpký (*B. radicans*).

Hygrocybe punicea

hlíva máčková

CHKO Bílé Karpaty

Fauna

Bohatá společenstva, zahrnující teplomilné i horské, karpatské i panonské prvky. Velmi cenné jsou biotopy xerothermních i mezických trávníků, mokřadů (zejména prameništích slatinišť) a horských listnatých lesů.

bezobratlí

měkkýši: bohatá malakofauna pěnovcových pramenišť – až 30 druhů na lokalitě. Žítková – vrkoč bažinný (*Vertigo moulinsiana*), Machová – vrkoč útlý (*Vertigo angustior*). Jediný stygobiontní měkkýš v ČR vývěrka slovenská (*Alzoniella slovenica*) je vázáný na zvodnělé pukliny pískovců karpatského flyše. Bohaté lesní fauny s teplomilnými vápnomilnými druhy (*Orcula dolium*, *Discus perspectivus*, *Helicodonta obvoluta* – svým výskytem směrem na sever vymezuje BK). Xerothermní vápnomilné druhy vázány na výchozy silně vápnitých jílovců: trojzubka stepní (*Chondrula tridens*), žitovka obilná (*Granaria frumentum*) – NPR Zahrady pod Hájem, PP Žerotín. Malakocenózy vlastních květnatých bělokarpatských luk jsou ovšem chudé (povrchové odvápnění?).

Alzoniella slovenica (vlevo)
a *Bythinella austriaca*

Helicodonta obvoluta

Chondrula tridens

Granaria frumentum

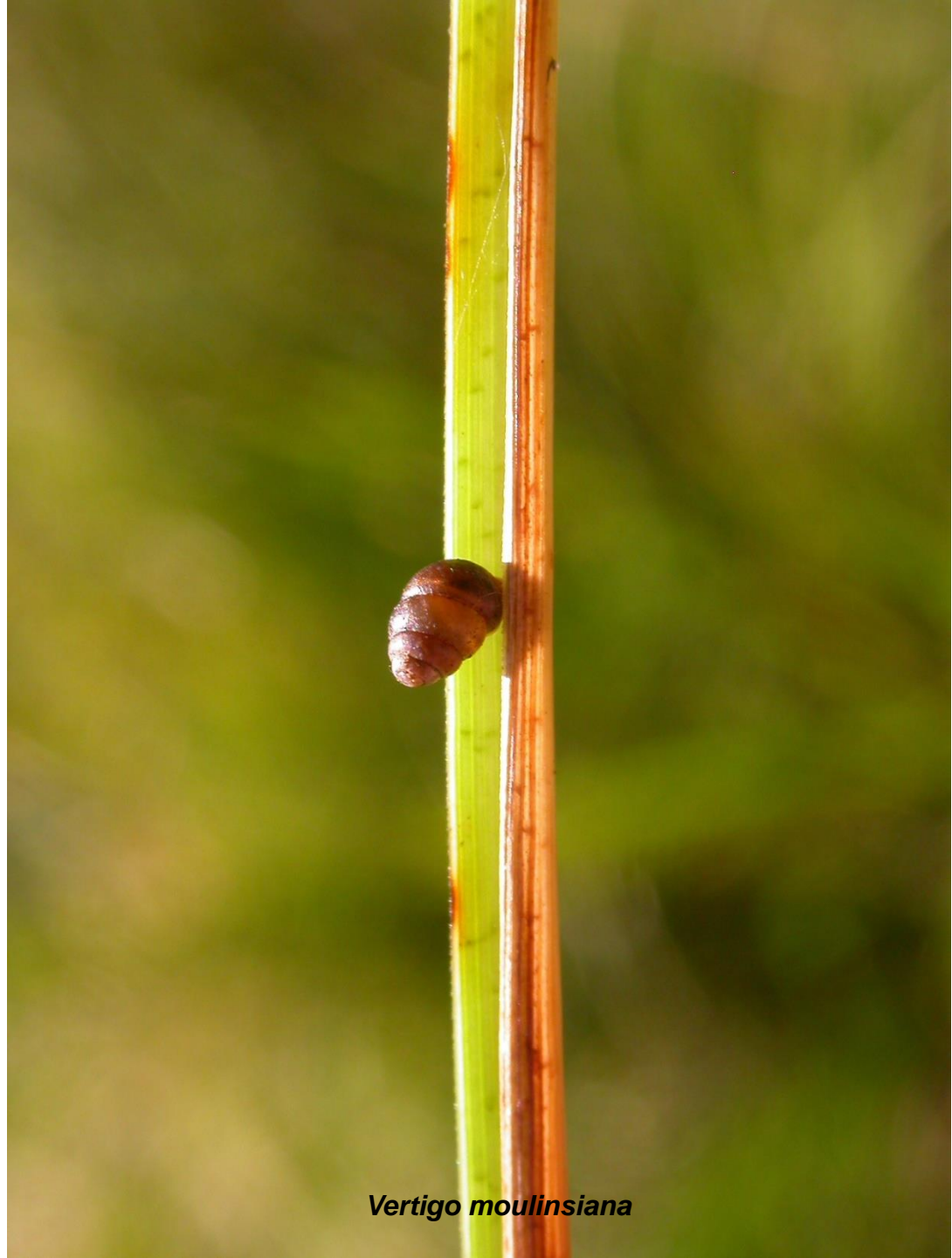

Orcula dolium

Vertigo angustior

Vertigo moulinsiana

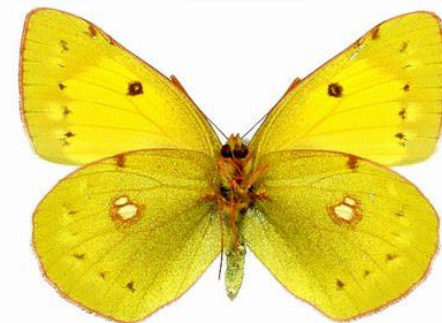
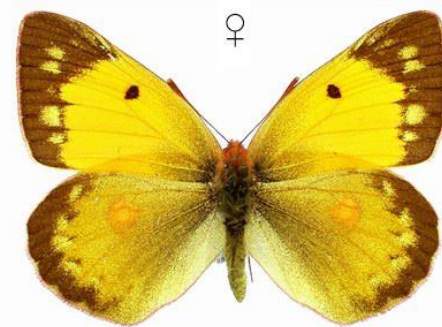
CHKO Bílé Karpaty

Fauna

bezobratlí

denní motýli: na **květnatých loukách** teplé části BK pestrá společenstva, v nich čerstvě vyhynul **žluťásek barvoměnný** (*Colias myrmidone* – na čilimníku a čilimníkovci), dosud žijí myrmekofilní **modrásci Rebelův** (*Maculinea rebeli* – na hořci křížatém), **černoskvrnný** (*M. arion* – na mateřídoušce) a **očkovaný** (*M. teleius* – na totenu), dále **hnědásek černýšový** (*Melitaea aurelia*) a h. podunajský (*Melitaea britomartis*).

Z celé ČR pouze zde **perleťovec dvouřadý** (*Brenthis hecate*) a ze Slovenska expandující **perleťovec ostružinový** (*Brenthis daphne*).

© Josef Dvořák

Colias myrmidone

© Josef Dvořák

Melitaea britomartis

CHKO Bílé Karpaty

Fauna

bezobratlí

ostatní: kobyłka zavalitá (*Polysarcus denticauda*), saranče *Pseudopodisma nagyí* – obě u nás v současnosti jen zde;

- teplomilný sklípkánek *Atypus piceus*;

- tesaříci obrovský (*Cerambyx cerdo*) nebo *Akimerus schaefferi*, vyvíjející se ve dřevě starých osluněných dubů, krasec uherský (*Anthaxia hungarica*) a mnoho jiných, zejména teplomilných lučních hmyzů.

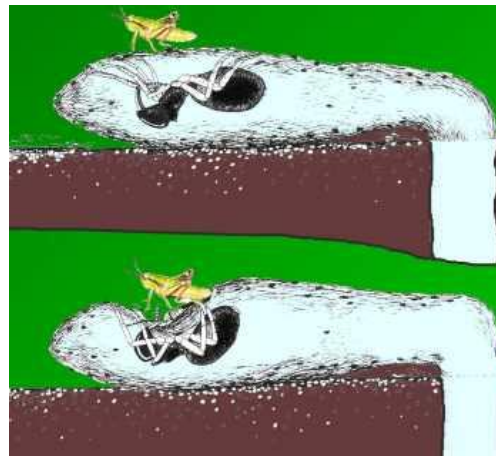

Anthaxia hungarica

<http://www.xs4all.nl/~ednieuw/Spiders/Atypidae/Atypidae.html>

Atypus piceus

fot. © 2003 J. Kuzawa

tesařík *Akimerus schaefferi*

CHKO Bílé Karpaty

Fauna

obratlovci

obojživelníci: vedle běžných druhů se vyskytuje **čolek velký** (*Triturus cristatus*), teplomilný **skokan štíhlý** (*Rana dalmatina*) a v lesích je hojný **mlok skvrnitý** (*Salamandra salamandra*).

plazi: charakteristický je výskyt teplomilných druhů **užovky stromové** (*Elaphe longissima*) a **užovky hladké** (*Coronella austriaca*), udáván je i ojedinělý výskyt **ještěrky zelené** (*Lacerta viridis*) v PP Drahy.

Elaphe longissima

CHKO Bílé Karpaty

Fauna

obratlovci

ptáci: kontrastní společenstva nížinných luk a podhorských lesů. V lesích lejsek malý (*Ficedula parva*), čáp černý (*Ciconia nigra*) nebo strakapoud bělohřbetý (*Dendrocopos leucotos*), v otevřené krajině strnad luční (*Miliaria calandra*), pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*), chřástal polní (*Crex crex*), bramborníček černohlavý (*Saxicola torquata*), strakapoud jižní (*Dendrocopos syriacus*), ojediněle i výreček malý (*Otus scops*) – v r. 1998 prokázáno hnízdění u obce Suchovské Mlýny.

Miliaria calandra

Sylvia nisoria

Fic syriaque
(Dendrocopos syriacus)

© Gabriel Rasson

Dendrocopos syriacus

http://www.batraciens-reptiles.com/otus_scops3.jpg

Otus scops

Saxicola torquata

Jynx torquilla

Saxicola torquata

Jynx torquilla

Saxicola torquata

Jynx torquilla

CHKO Bílé Karpaty

Fauna

obratlovci

savci: Z horských druhů se vyskytuje **rejsek horský** (*Sorex alpinus*).

CHKO Bílé Karpaty

Nejvýznamnější maloplošná ZCHÚ

NPR Čertoryje – jedinečně zachovalý komplex květnatých bělokarpatských luk;

NPR Zahrady pod Hájem – zachovalý komplex suchých trávníků, květnatých luk, extenzivních sadů, políček a úhorů nad obcí Velká nad Veličkou;

NPR Javořina – horské bučiny a suťové lesy pod vrcholem Velké Javořiny;

NPR Porážky – květnatá bělokarpatská louka, nejzápadnější lokalita všivce statného;

PR Hutě – mozaika luk, pastvin a lesíků typická pro Moravské Kopanice

CHKO Bílé Karpaty

Historie lidského vlivu

První doklady osídlení z území CHKO pocházejí z **neolitu a eneolitu**. Z pozdního neolitu (bošácká kultura, ca 2500 př. n. l.) se zachovalo torzo hradiště v Bánově.

Řada dokladů osídlení zejména nižších a středních poloh pochází z **doby bronzové** (např. hradiště Šumárník u Kněždubu).

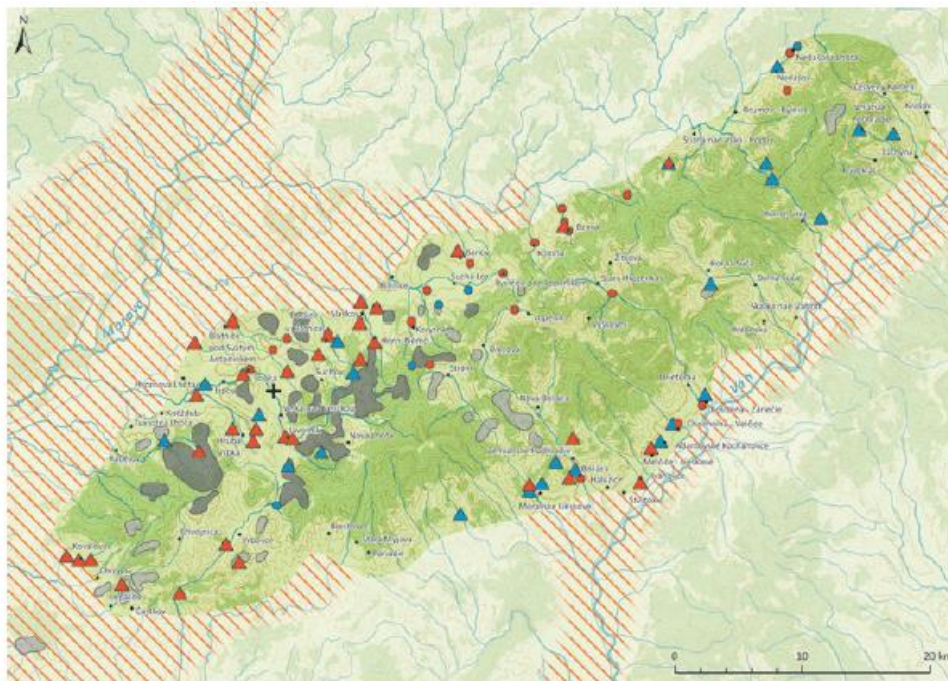

Fig. 1. – The distribution of *Brachypodio-Molinietum arundinaceae* grasslands (grey segments) and prehistoric archaeological records from the Neolithic to Bronze Age (triangles and circles). It is apparent that the distribution of species-rich grasslands largely overlaps early (Neolithic, Eneolithic) human settlement. Distribution of *Brachypodio-Molinietum* grasslands is based on both historical data (Sillinger 1929) and the analysis of databased vegetation plots (see Materials and methods for details). Darker grey colour of grassland segments indicates the occurrence of at least two plant species with disjunct distributions listed in Table 1. Archaeological records of significant human settlement (hilltop settlements, villages, burial sites) are indicated by triangles; fragmentary records are indicated by small circles. Settlement age categories are indicated by different coloured symbols: red – Neolithic and Eneolithic; blue – Bronze Age (including the transitional period between Late Eneolithic and Early Bronze Age). When archaeological sites provide evidence for various periods, only the oldest record was mapped. Only the territories of the Bílé Karpaty geological unit and the klippen belt were mapped. Hatching indicates neighbouring lowlands along the Morava, Olšava, Myjava and Váh rivers with well-documented intense prehistoric settlement. See Electronic Appendix 1, 2 for complete list of archaeological records in all prehistoric periods in a wider territory. Cross indicates location of the analysed sediment.

CHKO Bílé Karpaty

Historie lidského vlivu

Nálezy římských mincí u Bojkovic a ve Vlárském průsmyku nasvědčují o existenci komunikace v období kolem začátku letopočtu.

Časná slovanská osídlení dokládají pohřebiště z doby Velké Moravy na Slavičínku a Bojkovicku nebo nález travních kos na Vojšicích. Vysoké polohy dosud zřejmě osídleny nebyly.

Ve středověku hraniční území, ohrožované nájezdy od východu. Systematická slovanská kolonizace ve 13. a 14. století.

První vlna valašské kolonizace v 16. století ovlivnila zejména severovýchodní část Bílých Karpat. Kolonizace pokračovala v 17. a 18. století.

CHKO Bílé Karpaty

Historie lidského vlivu

Vpády Tatarů a dalších východních bojovníků v 17. století území těžce poškodily.

V 18. století uklidnění a kolonizace nejvyšších poloh. Zakládání kopaničářských obcí s typicky rozptýlenou zástavbou (Vyškovec, Žitková, Vápenice, Lopeník). Typickou činností je **pastva**, v nižších polohách hovězího skotu, ve vyšších zejména ovcí.

V 19. století chudý kraj, periferie – zachování dodnes živé tradiční kultury (Moravské Slovácko, Moravské Kopanice, Valašsko). Tradiční systém hospodaření zaniká ve vyšších polohách až se vznikem JZD.

CHKO Bílé Karpaty

zajímavé webové stránky

<http://www.bilekarpaty.cz> - pěkný web Správy CHKO

http://nature.hyperlink.cz/Bile_Karpaty/seznam_bile_k.htm - detailní popisy
bělokarpatských maloplošných ZCHÚ s fotkami

<http://botzool.sci.muni.cz/elsources/Botanical-Excursions-in-Moravia.pdf> - botanický
průvodce CHKO Bílé Karpaty